

Att återvända till orden

BRITTA LUNDGREN är professor i etnologi vid institutet för kultur- och medievvetenskaper vid Umeå universitet. Hon är också vetenskaplig ledare för excellensprogrammet *Challenging Gender*. Under de sex senaste åren har hon varit dekanus vid humanistiska fakulteten vid Umeå universitet.

efter drygt sex år som dekan för humanistiska fakulteten vid Umeå universitet är jag nu sedan ett par veckor tillbaka i positionen som etnologisk forskare. Att vara dekan har varit ett synnerligen utvecklande och utmanande arbete som jag inte ångrar en enda sekund. Min arbetsdag är nu starkt förändrad med en dramatisk minskning av antalet inkommande mejl och en ännu mera påtaglig minskning av antalet möten. Jag gläds åt att kunna komma tillbaka till egen forskning igen och har forskningstid under det besynnerliga ordet repatriering. Ordet kommer av latinets *repatriare* i betydelsen ”sända tillbaka”, dock oftast mest använt i en kontext av flyktingars återvändande till hemlandet eller kolonialt stulna skeletts återbördande för att hedras enligt hemkulturens normer.

Inbjudan till att nu skriva i *Kulturella Perspektiv* är en utmaning som berör både format och tematik. De gångna sex årens skrivande har mestadels haft formen av remisshantering, budgetinlagor, verksamhetsanalyser, sparplaner, argumentationer för institutionsreformer men emellanåt något enstaka bidrag till vetenskapen i form av sakkunnigutlåtanden samt rapporter om forskningsledning och om humanistiska fakultetens starka forskningsområden. Vilket etnologiskt experimenterande skulle jag kunna skriva om, när jag ännu inte ens är fullt på det klara med vilken forskning jag skall hålla på med framöver? Tankfullt försöker jag återbörda mig till tidigare så solklara resonemang om än det ena och än det andra. Fullt så solklara är de nu inte längre. Framför allt träder inte begreppen självklart fram som de funktionella redskap för att begripa som jag tidigare använt dem som. Själva den tid som förflutit med dess relativa frånvaro av aktiv forskning har skapat ett tomrum. Nej fel, inte tomrum, kanske mellanrum. Nej, inte heller mellanrum, men vad ska jag kalla det? En liminoid statusbefriad fas?

Bild 1.

Hur ska jag beskriva svårigheten att ta mig tillbaka till något som uppenbart har förflyttat sig medan jag "varit borta". Jag hittar inte orden och skämtsamt tänker jag mig lida av semantisk dysgrafi som enligt diagnosmanualen DSM IV består av "oordning i skrivandekonsten". Aningen frustrerat, men också nyfiket, fortsätter jag med försöken att återbörda, sända tillbaka, repatriera mig själv till den etnologiska forskningen och begreppen.

Jag söker bland min litteratur i arbetsrummet, googlar lite planlöst och inser att jag för denna utmaning faktiskt måste starta i något jag tidigare har skrivit. Jag beslutar mig att gå tillbaka till mina egna ord, men på måhända ett lite nyare sätt. I datorn hittar jag en opublicerad cirka femtio sidor lång, ganska obearbetad text från ett tidigare projekt. Just denna textversion befann sig på idéstadiet när jag lämnade den och vad jag minns innehöll den många ofärdiga tankar och många lösa trådar. Jag väljer att inte läsa igenom texten utan går till det enkla textprogrammet Wordle, klistrar in textmassan som den är och vips ser jag den på ett annat sätt, som ett ordmoln (*wordcloud*). Wordle-programmet omdisponerar texten så att orden framträder som större eller mindre beroende på hur ofta de används. De allra vanligaste och förment oviktiga "småorden" i språ-

ken (prepositioner, bestämda artiklar etc.) kan sorteras bort. Se bild 1.

Jag tittar på ordmolnet för att se om jag kan återbördas till hur jag tänkte. Forskningsprojektet handlade om fiendskap och texten återspeglar olika empiriska material. Flera egennamn finns med, fingerade informantnamn men även forskares namn. Stewart måste ju vara Kathleen Stewart som jag var mycket intresserad av, henne får jag nog läsa igen. "Ögat" finns med, står nog för passningen till folkloristiken och "onda ögat". "Onda" är ju också med, men mera frekvent än "ögat" så alltså funnits i flera sammanhang i texten. Mest intressant dock är att det allra mest frekventa ordet är "också". Vad betyder det? Säger det något om hur jag skriver eller säger det något om materialets komplexitet och om den ständigt närvarande etnologiska viljan att ta vara på paradoxerna och motsägelserna – då blir det många "också". Nu blir jag intresserad av detta och går till en annan mycket mera bearbetad och välredigerad text, som avser ungefär samma empiri. Det är en text för en essä för *Dagens Nyheter* som publicerades i juni 2000. Se bild 2.

Vad har hänt i texten nu? Några av egennamnen är borta, en enda informant används i texten. Med inspiration från socialpsykologen James W. Pennebakers bok *The Secret Life of Pronouns: What Our*

Bild 2.

Bild 3.

Words Say about Us från 2011 noterar jag att flera av innehållsorden (substantiv, verb, adjektiv), t.ex. "konflikter", "männskor", "kulturella" är stora och att ord som signalerar mitt eget arbete med texten ("tror", "nog", "kanske", "kolla" har försvunnit). Platsen har fått "stor plats", "Fältö" dominerar i storlek. Men intressant nog, "också" är fortfarande tämligen dominerande i ordmolnet.

Jag gör ett tredje försök med Wordle, utan att ta bort de vanligaste orden och ett helt annat mönster framträder. Alla så kallade innehållsord, de som jag fäst avseende vid ovan, är borta eller är väldigt små. Nu blir det "och", "som", "att" som är mest framträdande. Se bild 3.

Pennebakers tes är att just dessa småord avslöjar delar av vår personlighet, våra sätt att tänka, våra emotionella tillstånd och våra sociala samband med andra. De utgör bara ca en procent av språkens vokabulär men nästan sextio procent av alla ord man använder. Pennebaker menar att t.ex. det engelska ordet "I" används mera av medarbetare än av ledare eller att de som använder hög andel obestämd och

bestämd artikel har bättre skolresultat än andra (Pennebaker 2011:ix). Om Pennebaker har rätt, dvs. att småorden avslöjar mycket mera än vi tror, vore det intressant att göra en systematisk genomgång av etnologiska texter. En möjlighet skulle vara att jämföra intervjuutskriften med de slutliga etnologiska tolkningarna. Det kunde också vara intressant att använda sig av kunskaperna från Annick Sjögrens artikel "Summerande och specifika beskrivningar" i boken *Etnologiska beskrivningar* av Billy Ehn och Barbro Klein (1989:105 ff). Naturligtvis ska man då inte använda det enkla programmet Wordle utan mera sofistikerade instrument.

Så där ja, experimenterandet har kanske kläckt fram en forskningsidé?

REFERENSER

- Pennebaker, James W., 2011. *The Secret Life of Pro-nouns: What Our Words Say about Us*. New York: Bloomsbury Press.
- Sjögren, Annick, 1989. "Summerade och specifika beskrivningar", i Ehn, Billy & Klein, Barbro, *Etnologiska beskrivningar*. Stockholm: Carlsons.

SUMMARY

Returning to the Words

The article deals with the difficulties in "repatriating" oneself into research after several years of duties within administration and leadership. The author experiments with previously written texts and uses the programme "Wordle" to analyze them in new ways.